ИСТОРИЯ

УДК 94(474.5)«1605/1609»

СКЛАД ВОЙСКА ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА І ПОЛЬСКАГА КАРАЛЕЎСТВА Ў ІНФЛЯНТАХ 1605 – 1609 ГАДОЎ

В.У. ЯКУБАЎ
(Полацкі дзяржаўны універсітэт)

Вызначаецца роля шляхты старажытнабеларускіх земляў у фарміраванні дзяржаўнага войска Вялікага княства Літоўскага (ВКЛ) у пачатку XVII стагоддзя. Упершыню ў навуковае абарачэнне ўводзіцца дакумент і праводзіцца аналіз генеалагічнай інфармацыі, які дазваляе правесці асабістую этнічную і «грамадзянскую» ідэнтыфікацыю ўдзельнікаў войскаў Вялікага княства Літоўскага і Польскага каралеўства падчас іх баявых дзеянняў супраць шведскай арміі ў Інфлянтах у 1605 – 1609 гады. Таксама вызначаецца роля ВКЛ у фінансавым забеспячэнні войска ў Інфлянтах.

Уводзіны. Адной з найменш даследваных у сучаснай гістарыяграфіі з’яўляецца «грамадзянская» прыналежнасць удзельнікаў ваенных дзеянняў Рэчы Паспалітай супраць Швецыі на тэрыторыі Інфлянтаў у 1605 – 1609 гады. Дзякуючы польскай нацыянальнай гістарыяграфіі XVIII – XX стагоддзяў нават у асяродку спецыялістаў усяго свету стварылася ўражанне, што большасць удзельнікаў войска пад кіраўніцтвам Я.К. Хадкевіча было па этнічным паходжанні польскім. Дадзеныя войскі перамагалі ў тры-чатыры разы большыя сілы шведаў пад Кірхольмам у 1605 годзе і пад Парнавай і Дынаментам у 1609 годзе [1 – 3], а таму сталі часткай карпаратыўных міфаў шляхты. Гісторыкі канца XVIII – пачатку XX стагоддзя належалі да польскай шляхецкай культуры і ўздымалі патрыятычны настрой грамадства прыкладамі гістарычных поспехаў Першай Рэчы Паспалітай. Нацыянальна скіраваныя польскія колы бачылі ў сепаратызме маладых усходнееўрапейскіх нацый (украінцаў, беларусаў літоўцаў) пагрозу для барацьбы за незалежнасць усіх тэрыторый Цэнтральнай Еўропы ад Расійскай, Прускай і Аўстрыйскай імперыяў, а таму пераносілі ў XVI – XVII стагоддзі разуменне этнічнай прыналежнасці, характэрнае для XIX – XX стагоддзяў, прыпісвалі продкам спаланізаваных фамілій «усходніх крэсаў» пачатку XX стагоддзя польскую нацыянальную свядомасць у часы Л. Сапегі, К.К. Астрожскага, М.К. Радзівіла. Гэта не адпавядае існаваўшай у эпоху Ранняга Новага часу свядомасці геаграфічнай, палітычнай і традыцыйнай культурнай адасобленасці рэгіёнаў, на базе якой утварыліся народнасці XV – XVII стагоддзяў і нацыі ў XIX – XX стагоддзі.

Мэтай дадзеннага артыкула з’яўляецца аб’ектыўнае вызначэнне «грамадзянскай» прыналежнасці жаўнераў у войсках 1605 – 1609 гадоў у Інфлянтах.

Асноўная частка. У перыяд Новага часу грамадзянскія правы («абывацельства») належалі ў першую чаргу шляхце, яна найбольш дакладна адрознівала сябе па этнічных і сацыяльных маркерах ад іншых груп насельніцтва Цэнтральнай і Усходняй Еўропы. Нягледзячы на пастаянныя міжэтнічныя шлюбы, уніфікацыю сацыяльных структур і паланізацыю культуры магнатэрыі ў XVI стагоддзі, тым не меньш статут Вялікага княства Літоўскага 1588 года замацаваў падзел шляхецкай Рэчы Паспалітай на ВКЛ і Польскае каралеўства з асобнай войсковай, адміністратыўнай і скарбовай арганізацыяй. Валоданне маёмасцю і пасадамі была галоўным маркерам дзяржаўнай прыналежнасці ў феадальным праве. Па статуту 1588 года было забаронена атрыманне маёмасці і пасадаў у Вялікім княстве іншаземцамі, ў тым ліку палякамі. Гэта магло быць пераадолена, калі замежнік ажаніўся з прадстаўніцай ВКЛ і стала працаваў у дзяржаўных і кліентальных структурах княства. Аб пераходзе ў «грамадзянства» ВКЛ асобнага феадала можна з вялікай доляй упэўненасці казаць, калі яго маёмасныя і фінансавыя справы пачыналі фіксавацца ўраднікамі княства Літоўскага ў дзяржаўнай канцэлярыі, мясцовых гродскіх і земскіх кнігах. Маркерам змены «абывацельства» таксама магла з’яўляцца ўзгадка шляхціча ў якасці «слугі» (кліента) кагосці з прадстаўнікоў ВКЛ. У большасці выпадкаў пераезд польскай шляхты і яе асіміляцыя ў шэрагі грамадзян княства фіксавалася ў паданнях і радаводах, а потым пераносілася генеолагамі на старонкі гербоўнікаў шляхты ВКЛ і Польскага каралеўства.

Спецыфікай вярбоўкі на вайну ў Інфлянтах 1600 – 1609 гадоў было тое, што яна вялася «на ласку гаспадарскую» ротмістрамі з дабраахвотнікаў за іх уласныя сродкі, на ўмовах найму на «службу ў чужым краю». Прадугледжавалася, што дзяржаўны скарб павінны быў забяспечыць жаўнерам кампенсацыю страт, «жолд» (аплату за службу), «дароўную чвэрць» (прэмію за выйграныя бітвы) і «кухенныя» (грошы на набыццё харчавання). Войскі Вялікага княства Літоўскага фінансаваліся са скарбу ВКЛ, а польскія – з Кароннага скарбу. Такія ўмовы службы вымагалі не толькі фінансавых высілкаў як дзяржавы, так і асобных грамадзян, але і выкарыстання васальна-кліентальных структур грамадства для вярбоўкі жаўнераў.

Вядучыя даследчыкі гісторыі скарбаў княства Літоўскага і Польскага каралеўства часоў Жыгімонта Вазы Антас Ціла і Ганна Філіпчак-Коцур паказалі, што фінансаванне ўзброенных кантынгентаў Рэчы Паспа-

літай падчас вайны са Шведскім каралеўствам у Інфлянтах 1600 – 1611 гадоў вычэрпывала скарб княства і ствярала праблемы для эканомікі і палітычнай эліты ВКЛ і Польшчы. Толькі ў апошні час Г. Філіпчак-Коцур канстатавала меньшыя выдаткі Кароны ў параўнанні з Вялікакняскімі на вайну 1600 – 1611 гадоў (у ранейшых яе працах даказвалася адваротнае). На самой справе скарб Польскага каралеўства выдаткаваў на вайну толькі 2 700 000 злотых [4, с. 470 – 472], а ВКЛ абвясціла шэсць надзвычайных валочных падаткаў і выдаткавала на патрэбы войска 6 414 213 злотых, з якіх падскарбі Яраш Валовіч 8000 пакрыў з пазабюджэтных крыніц – пазыкамі ў прыватных асоб [5]. У комплексе фінансавай дакументацыі каралеўскага скарбу за разглядаемы намі перыяд, які знаходзіцца ў Варшаўскім Галоўным Архіве Даўніх Актаў (AGAD), большасць дакументаў насіць характар гарантый і кампенсацый пазыкаў, якія выцягвалі ў кошт аплаты за службу жаўнеры дзеючага войска і канфедэраты з прадстаўнікоў мясцовай адміністрацыі ў Інфлянтах і Польшчы, альбо аплаты польскай і іншаземнай пяхоты, якую выстаўляў кароль на патрэбы Рэчы Паспалітай са сродкаў эканомій. Фінансаванне Польскім скарбам вайны 1600 – 1611 гадоў мела ўздымы і спады, якія адбываліся прапарцыянальна павелічэнню колькасці польскага і казацкага войска ў Інфлянтах падчас кампаніі 1602 – 1604 гадоў, і распаўсюджанне актыўнасці Берасцейскіх і Гарадзенскіх канфедэратаў на землях Падляшша, Мазовіі і Прусіі ў 1605 – 1609 гады [6; 7, с. 62].

Пасля перамогі над шведамі пад Кірхгольмам 27 верасня 1605 года, ужо 8 кастрычніка 1605 года чарговы раз не атрымаўшы абяцанага жолду, большая частка войска ў Інфлянтах адмовілася падначальвацца вялікаму гетману ВКЛ Я.К. Хадкевічу і з’ехала з тэатру баявых дзеянняў у ваколіцы Берасця, Камянца, Пінска і Кобрына на тэрыторыю ВКЛ і ўтварыла Берасцейскую канфедэрацыю, а ў ліпені 1606 года Гарадзенскую эканомію заняла рэшта войска: роты Я.К. Хадкевіча і рота Г. Фітынга, якія абвясцілі асобную Гарадзенскую канфедэрацыю [8]. Мэтай іх была кампенсацыя страт і выплата ўзнагарод за службу ў Інфлянтах у 1605 годзе ад дзяржаўных скарбаў Вялікага княства і Польшчы. Аднак з-за недзеяздольнасці дзяржаўных структур падчас рокашу 1606 – 608 гадоў канфедэраты не атрымалі разлічэння ні ў 1605, ні ў 1606 годзе, заставаліся на пастоі ў Гарадзенскай і Берасцейскай эканоміях і ў «кошт запазычаннасці» канфіскавалі падаткі непасрэдна ў мясцовых паборцаў і арандатараў, больш таго, яны пачалі рабіць набегі «Налівайкаўскім звычаем» на Падляшша, Мазовію, Прусію [9, 10]. Вырашэннем праблемы заняўся Варшаўскі вальны сойм, які сабраўся 7 мая 1607 года. Ен ухваліў валочны падатак па 1 злотаму з валокі, чопавае, мыта воднае, кварту (мыта чацвертага гроша), шосавае, вызваліў жыхароў Берасця як ахвяраў жаўнерскіх злоўжыванняў ад падаткаў і прызначыў камісараў для разлічэння са сканфедэраваным войскам. Адказным за разлічэнне скарбу з войскам быў прызначаны падскарбі ВКЛ Яраш Валовіч, які акумуляваў сродкі і з Вялікага княства, і з Польскага каралеўства [11]. Аднак паколькі скарбы былі пустымі, унутрыпалітычная сітуацыя ў ВКЛ і Польскім каралеўстве вылілася ў рокаш М. Зэбжыдоўскага – Я. Радзівіла 1606 – 1608 гадоў, а ў 1608 годзе пачалася інтэрвенцыя ў Маскоўскую дзяржаву, працэс збору сродкаў зацягнууся. У 1608 годзе шведы захапілі шэраг замкаў у Інфлянтах і пагражалі Рызе і Вялікаму княству Літоўскаму. Скарб часткова разлічыўся з Берасцейскімі і Гарадзенскімі канфедэратамі, і тыя прынялі ўдзел у вызваленні правінцыі. Але войска ў кампанію 1609 года зноў служыла за прыватныя сродкі і пастаянна патрабавала жолду і кухенных ад дзяржаўнага скарбу.

У архіўным комплексе Бібліятэкі князёў Чартарыйскіх у Кракаве так званых «Тэках Нарушэвіча» знаходзіцца дакумент «Лічба Я(го)М(ілас)ці пана падскарбія Я. Валовіча падаткаў ВКЛ 1607 года рэштай па сойме Варшаўскім 1606 года /9/9 /» [12]. Ён дазваляе высветліць асабісты склад войска ў Інфлянтах у 1605 – 1609 гадах. Для большай зручнасці карыстання дадзеныя рэестра аформлены ў выглядзе табліцы.

Рэестр Я. Валовіча выдаткаў скарбу Інфлянцкаму войску

Пан (п.)	Колькасць харугвы (коні)	Аплата (жолд) злотыя	Разам злотых	«Грамадзянства» жаўнераў і крыніцы яго вызначэння
1	2	3	4	5
п. Януш Кішка	100 гусараў	Па 30 першая чвэрць	3000	ВКЛ [13, с. 103]
		Кухенных	100	
Яму ж	120 гусараў	Па 30 злотых на каня другая чвэрць	3600	
		Кухенных	120	
Яму ж	120 гусараў	Па 30 злотых на каня трэцяя чвэрць	3600	
		Кухенных	120	
Пан гетман (Ян Караль Хадкевіч) на зацяг (вярбоўку і транспарціроўку) жаўнераў да Інфлянтаў	150 гусараў	Кухенных	200	ВКЛ
			4500	
Яму ж			150	

Працяг табліцы

1	2	3	4	5
п. (Вінцэнт) Война паручнік			600 + 600	Стараста інтурскі, ВКЛ [14, с. 437], верагодна, 2 роты, выстаўленыя на вайну віленскім біскупам Бенэдыктам Войнам [15, с. 41]
паны (Жыгімонт ці Марцін) Казаноўскі, Сушчрынскі, (Жыгімонт) Рагазінскі, Коўнацкі			332	Казаноўскія з Польскага каралеўства ў Інфлянтах, стараста фелінскі [16, с. 357], верагодна, Суфчынскія з Люблінскага ваяводства [14, с. 560] Рагазінскія з валынскага ваяводства, потым у Віленскім [14, с. 129]. Верагодна, Каўнацкія з Мазовіі Польскага каралеўства [16, с. 32 – 34], ці Віленскага ваяводства ВКЛ [13, с. 339]
п. Місл(т?)оцкі			500	Магчыма, Містальскія ў ВКЛ [17, с. 131]
п. Збароўскі			950 + 300	(Януш, Крыштоф ці Юры) Старасты крымянецкія, пінскія і ўраднікі ўкраінскіх земляў Польскага каралеўства [18, с. 118]
п. Анджэй Войткоўскі			300	Верагодна Польшча [19, с. 443]
п. Сушчынскі			200	ВКЛ [20, с. 183]
п. Елінскі			120	Верагодна, Ян Казімтр Ялінскі ў Брэскім ваяводстве [18, с. 481] ці Адам і Мацей татарскія ротмістры ВКЛ [22, с. 406]
п. Гут			375	Польскае каралеўства [21, с. 335 – 337]
п. Кладавіцкі			125	Верагодна, Клодніцкія з Мазовіі: Каспер, жанатаы на Ганне Массальскай, ці Мацей канонік віленскі [23, с. 20], ці Ладавіцкі кашталян Наваградскі [24]
п. Селіцкі			120	ВКЛ [14, с. 333]
п. Камкоўскі			100	Сцыпіён Кампоўскі дзяржаўца Аліцкі, ВКЛ [25, с. 184]
п. Жучылінскі яму ж			1384/6 10	Жыцінскі (?) Польшча [26]
п. Александр і Ян Каменскія			299/7	Верагодна, Валынскае і Кіеўскае ваяводства Польскага каралеўства [16, с. 187], ці ВКЛ мсціслаўскае ваяводства [16, с. 196]
п. Гадон			10	Інфлянцкі род, пазней у Жамойці [21, с. 60]
п. Гашынскі			109	Прусія Польскае каралеўства [27, с. 320]
п. (Мікалай) Зяновіч			58/10	ВКЛ [18, с. 173, 28, с. 40]
п. Язэп Корсак			50	ВКЛ [13, с. 242]
п. (Самуэль) Гасеўскі			810	ВКЛ [21, с. 221]
п. Яблонскі заслужонае яго брата, забітага ў патрэбе (бітве)			490	Татары ВКЛ [22, с. 122]
п. Тарноўскі			47	Хутчэй за ўсё Ян стараста медніцкі ВКЛ [19, с. 7]
Роты пана ваеводы Троцкага (Александра Хадкевіча)				ВКЛ
роты пад кіраўніцтвам (Андрэя ці Вінцэнта) Млоцкага			4800	ВКЛ [29, с. 425; 24]
п. Мікалай Лапацецкі			60	Верагодна (Лапацінскія з Мсціслаўскага ваяводства і ўпіцкага павета) [30, с. 380]
п. Ежы Цэклінскі				(Юзэф?) Польскае каралеўства [31, с. 172]

Працяг табліцы

1	2	3	4	5
Роты п. (Тэадора) Ляцкага				ВКЛ
п. (Т.) Ляцкі			3000	ВКЛ [29, с. 3]
Яму ж на раздачу рыцарству			3028	
п.Токарскі			140 + 100	Верагодна, Прусія, Польскае каралеўства [19, с. 77]
п. Канапніцкі			187/15	Верагодна, Велюнская зямля, Прусія. Польскае каралеўства [23, с. 189]
п. Шаломскі			100	Ротмістр польскай пяхоты [32, с. 154]
п. Стэфан Зяновіч			50	ВКЛ [18, с. 172]
Сума (разам)			6605	
Роты п. (Шчаснага (Фелікса) Невяроўскага				Польшча/ВКЛ
п. (Ф.) Невяроўскі			514	Паляк, жанаты на Ганне Язерскай, асеў у Лідскім павеце ВКЛ [29, с. 563]
Таму ж за лістом Яго Каралеўскай Міласці			3450	
п. Грудоўскі паручнік			250	Верагодна, Польскае каралеўства [33, с. 130]
п. Ян Буйвід			290	ВКЛ [34, с. 239]
п. Жыгімонт Мадэлянскі			100	Верагодна, (Мадалінскі) Велюнская зямля Польшча, ці мсціслаўскае ваяводства [30, с. 236]
Роты п. (Томаша) Дамбровы (Дубровы)				ВКЛ
п. (Т.) Дамброва Ротмістр			1787/16	ВКЛ, за службу атрымаў Люцынскае староства [31, с. 285]
п. Сестрыкоўскі паручнік			300	ВКЛ, верагодна, Стэфан Богуш Сестрыновіч [35, с. 213]
п. Кербец			540/28	Kierbiedziowe з Жамойці [36, с. 38]
Якуб (Якуб-Карл) Мадалінскі			200	Мсціслаўскі войскі [30, с. 237]
Рота Я(го). М(іласці). П(ана). (Яна-Пятра Паўлавіча) Сапегі				ВКЛ [28, с. 149]
п. Яніцкі			360	(Ян) паручнік казацкай роты [37] Рускае ваяводства, Польскае каралеўства [14, с. 184]
Рота п. (Марціна / Марцыяна) Гедройца				ВКЛ
п.(М.) Гедройц ротмістр яму ж			500 1240	ВКЛ, Марцыян Уладысававіч Гедройц з 1613 г. падстолі полацкі [38, с. 79]
Рота п. (Францішка Нікадзіма) Касакоўскага				ВКЛ
п. (Ф.Н.) Касакоўскі ротмістр			200	ВКЛ / Польшча Стараста Ломжынскі, жанаты на Валовічаўне, іх сын Ян Яўстафі кашталян Мсціслаўскі [13, с. 266]
п.(Самуэль ці Петр) Пац паручнік			40	ВКЛ Самуэль ротмістр пад Кірхгольмам, Петр стараста мсціслаўскі [39, с. 221]
Рота п. (Марка) Велямоўскага				ВКЛ
п. (М.) Велямоўскі ротмістр			300	Віцебскае ваяводства ВКЛ [40]
п. Доўгірд			17/15	ВКЛ [31, с. 393]
Рота Ахмецьева				Татарскія князі ВКЛ (Яраш Ахматовіч), ротмістр пяцігорцаў васал Крыштофа Радзівіла [22, с. 7]
Шчасны Якубовіч татарын паручнік			240	ВКЛ [22, с. 116 – 119]
Рота аркібузёраў п. (Георга) Фіцінга (Герхарда Віццінга)				
п. Ротмістр (Г. Фіцінг)			32	Інфляндец
п. Гадэн, таварыш			150	Інфляндзец
п. Генрыка Свідэмана на замак Дэрптскі 40 коней і аркібузёраў			3120	Немец-наёмнік

Працяг табліцы

1	2	3	4	5
п. Агадзінава (Ohodynofa) на замак Рыжскі 26 коней і аркібузёраў			480	Інфляндец ?
Роты казацкія Ян Кароль Хадкевіч паводле ліста прыпаведнага ўзяў			3500	ВКЛ
Выдаткі п. (Кандрата) Брэмера (арандатар мыт ВКЛ) панам таварышам з розных рот, якія бралі ў яго грошы				
п. Крыштоф Рос ротмістр			76	Інфлянскі немец, слуга Г. Платэмберга [14, с. 142]
п. Жыгімонт Тымінскі, таварыш роты Яго Мосці пана гетмана			51	ВКЛ [24]
п. Ян Вершыня, таварыш той жа роты			35	ВКЛ ?
п. Александр Каменскі, таварыш той жа роты			36	Шмат аднафамільцаў, магчыма, герба Слепаворан у Мсціслаўскім ваяводстве [25, с. 172]
п. Крыштоф Каменскі, таварыш той жа роты			85	Герб Лук Нацягнуты у Ваяводстве Навагародскім палкоўнік 1630 г. [25, с. 176], слуга Я.К. Хадкевіча [32, с. 224]
п. Крыштоф Раздзянткоўскі, таварыш роты А. Хадкевіча			415/14	Верагодна, Мазовія, Польскае каралеўства і Інфлянты слуга п. Збароўскага [14, с. 31]
п. Карл Стаміроўскі, таварыш той жа роты			26	Верагодна, Польскае каралеўства [14, с. 485]
п. Стэфан Зяновіч, таварыш роты п. Ляцкага			72	ВКЛ
п. Мікалай Пабедзінскі, таварыш той жа роты			47	Верагодна, з Польскага каралеўства [39, с. 331], аселі ў Навагародскім ваяводстве [41, с. 110]
п. Ян Штомскі, таварыш той жа роты			165	ВКЛ?
п. Абрам Гарадыйскі з роты п. Дамбровы			244	ВКЛ Рэчыцкі павет і Віцебскае ваяводства [33, с. 355]
п. Адам Вардынскі, таварыш роты п. Невяроўскага			86/15	Верагодна, Польскае каралеўства [19, с. 229]
п. Крыштоф Гарадыйскі, таварыш роты пана Кішкі			150/15	Верагодна, ВКЛ Рэчыцкі павет і Віцебскае ваяводства [33, с. 355]
п. Крыштоф Ставіцкі, таварыш той жа роты			27/9/3	Верагодна, Польскае каралеўства [39, с. 512]
п. (Крыштоф) Дарагастайскі маршалк ВКЛ на пяхоту Дынаменцкую			1140	ВКЛ [31, с. 389]
п. Габрыель Белазор стараста на замку Дынаменцкім на пяхоту тамтэйшую			5425	ВКЛ [28, с. 324]
На затрыманне людзей, якія засталіся ў Інфлянтах Я.М. п. Гетману на Сойм			5000	ВКЛ
пяхота Я.К. Хадкевіча сукном і гатовымі грашамі			37200/17/13	ВКЛ
п. Крыштоф Каменскі Ротмістр сукном і гатовымі грошамі	200		4906/20	ВКЛ
п. Александр Валовіч па прыпаведным лісце ад п. гетмана сукном і гатовымі грошамі	100		3756/20	ВКЛ
п. Фларыян Ітоўскі (It(ł?)owski)	150		5204	Верагодна, Ілоўскія Польшча [42, с. 51]
п. Крыштоф Рос ротмістр Б(?)рэсцкі(?)(Preskmu)	200		6119	Інфлянты? ВКЛ?
п. Ф. Невяроўскі пяхота на замак Дэрптскі	200		12971/18/17	ВКЛ

Працяг табліцы

1	2	3	4	5
п. Майзез Млодзеянскі на таварышы	200		5734/5	(Млодзяноўскі-Янікоўскі) Ломжынская зямля, Мазовія [43, с. 164]
п. (Томаш) Дамброва ротмістр, стараста на Феліне			100	ВКЛ
п. Томаш і Мацей Дамбровы ротмістры на пяхоту Фелінскі замак	300		6600	ВКЛ
п. Зыцкі (Zyz(r)ki) ротмістр да выбранцоў жмудскіх на харугву дано			30	ВКЛ [18, с. 199]
Таму ж Зыцкаму кухенных на 1 чвэрць году			50	ВКЛ
п. Голгант ротмістр да выбранцоў жмудскіх на 1 чвэрць			50	ВКЛ
п. Ліпніцкі Ротмістр выбранцоў Берасцейскіх каторым Я.М. п. Гетманам дано кухенных грошай на паручнікаў, шыпашоў (трубачоў), барабан, харужага			156(0)	ВКЛ
Пяхота, служачая ў Какенгаўзскім замку	(kilkanascie) 10 – 20		150	Трыманне біржанскіх Радзівілаў, забяспечвалася за іх кошт
п. (Джон) Хіл капітан шкоцкі (шатландцаў) на замку Рыжскім заслужанага дано			5241	Шатландскія наемнікі
п. Ежы Одароўскі паручнік на пахолкаў на Рыжскі замак	15		400	Верагодна, Одароўскія з Польшчы [44, с. 248]
Пяхота Белакаменская п. Людвіга Гасеўскага з застаўшайся п. Чэхоўскага			3000	ВКЛ [45]
пяхота Фелінская паслана чырвоных злотых 554			1182/10	ВКЛ (гл. вышэй)
На пяхоту Белакаменскую, Дынаменцкую і гетманаўскую па загадзе п. гетмана даслана ў Інфлянты		Курошы (від тканіны) 250 паставоў па 20 злотых кожны	6000	ВКЛ
(…) п. (Габрыель) Белазор на замак Дынаменцкі		Фалкендышу 10 паставоў па 3 злотых	30	ВКЛ
п. Кашынскі паручнік		Фалкендышу 2 паставы па 15 злотых	17/15	Верагодна, Кашырскі (Сангушка) ВКЛ, ці Кашыцкі каралеўскі лоўчы [23, с. 329]
Жаўнерам якія з войска Карлюсавага (Карла IX) прыйшлі ў Інфлянтах			358	Наёмнікі
Якуб Рантэр шкот			30	Наёмнік
На рамеснікаў абозавых…			1254	ВКЛ
На палонных, шпегаў і справы ваенныя па лісце гетмана дадзена са скарбу			2000	ВКЛ
Ежы Жэчацкі цырульнік абозавы			400	Польскае каралеўства [14, с. 215]
п. Мершэўскі ротмістр пешы				Анжэй у 1582 г. атрымаў зямлю ў Інфлянтах, ці Адам ротмістр Польскае каралеўства [46, с. 32]
Па лісце каралеўскім (удовам) пані Брамойцкай ротмістравай т.с. пані Высоцкай ротмістравай				Брамы на Валыні Польскае каралеўства [34, с. 96], Высоцкія ў Польшчы, Аршансім і Віленскім паветах ВКЛ [19, с. 459 – 462]

Заканчэнне табліцы

1	2	3	4	5
(Мікалаю) Глябовічу падстолію ВКЛ за правіянт, які ён выправіў ў Інфлянты, але ён быў разрабаваны пяхотай			4450	ВКЛ
На фурманаў, якія грошы па замках развозілі			503/13	ВКЛ і інфлянцы
п. Якімовічу пісару скарбоваму і іншым асобам скарбовым, якія ездзілі па замках Інфлянцкіх для ўладкавання рахункаў			361	Гарадзенскі павет ВКЛ
Падскарбі (Я. Валовіч), значна пашкоджаны ў маёмасці, просіць кампенсацыі з валочнага і новападвышанага мыта			2000	ВКЛ
… сумма ўсіх выдаткаў – 177979/12/12				
(…) Спіс усіх людзей, якія ў Інфлянтах пасля бітвы Дынаменцкай (6 кастрычніка 1609 г.) засталіся, усяго 215 коней				
п.Я. К. Хадкевіч	100			ВКЛ
п. (Януш) Кішка	50			ВКЛ
п. Крыштоф. Хадкевіч	50			Сын Я.К. Хадкевіча ВКЛ
На Дэрпцкім замку	15			ВКЛ
Дасланыя ад караля на падмогу на патрэбу Дынаменцкую				
Пяхота польская на замках	950			
Пяхота нямецкая па замках	400			
У Рыжскім замку	50			

Як бачым, акрамя заяўленых у загалоўку скарбовых справаў 1607 года ў дакуменце ўтрымліваецца ўвесь комплекс выдаткаў дзяржавы на Інфлянцкае войска, якія прайшлі праз падскарбія ВКЛ у 1606 – 1609 гады. Гэты дакумент дазваляе вызначыць склад удзельнікаў Берасцейскай і Гарадзенскай канфедэрацыі, а значыць, жаўнераў войска ВКЛ і Польскага каралеўства, якія змагаліся супраць шведаў у кампаніях 1605 – 1606 і 1609 гадоў. Як і большая частка архіўнага комплексу «Тэкі Нарушэвіча», дадзены дакумент з'яўляецца польскамоўнай копіей канца XVIII стагоддзя з невядомага арыгінала. Аднак, верагодна, дадзеная копія была зроблена з працоўнай, «чарнавой», версіі скарбовых выпісак, а таму з'яўляецца не вельмі якаснай. Для дадзенай крыніцы характэрны пропуск імёнаў, ці выкарыстанне аднаго з некалькіх імён (хросных у розных канфесіях ці бацькоўскіх) адных і тых жа асоб, а таксама недакладнасці ў напісанні прозвішчаў і прыдомкаў, што вельмі ўскладняе ідэнтыфікацыю асоб і верыфікацыю дадзеных. Так ці іначай, дакумент дазваляе сцвердзіць, што ротмістрамі ў Інфлянтцкай групоўцы войскаў Рэчы Паспалітай у 1605 – 1609 гадах былі альбо прадстаўнікі ВКЛ, альбо палякі, звязаныя з імі сваяцкімі сувязямі. Ротмістры атрымоўвалі аплату для нанятых непасрэдна сабой жаўнераў уласнага почта і гарантавалі аплату почтаў (коп'яў) таварышаў сваіх рот, а тыя ў сваю чаргу выдавалі заробленае шэраговым жаўнерам і пахолкам [47, с. 17].

Яшчэ адным маркерам прыналежнасці войска да пэўнага суб'екта Рэчы Паспалітай з'яўляецца дакументацыя рот, найбольш дакладна «абывацельства» фіксавалася ў прыпаведных лістах, паколькі рота наймалася на службу ВКЛ ці Польшчы. Захавалася вельмі мала арыгіналаў прыпаведных лістоў, у якіх абгаворваліся ўмовы вярбоўкі жаўнераў на дзяржаўную службу ў 1600 – 1609 гадах. Аддзелы, якія наймаліся на службу ў Інфлянты ў 1600 – 1602 гадах атрымоўвалі прыпаведныя лісты, замацаваныя вялікай (гусарскія роты) [48, 49] і малой (пяхота) [50] пячаткамі ВКЛ, што азначае іх наём на службу княства. Верагодна, у 1609 годзе атрады, якія ваявалі ў Інфлянтах, таксама мелі прыпаведныя лісты ад ВКЛ, тым больш што складаліся яны з прадстаўнікоў княства (роты Я.К. Хадкевіча, К. Хадкевіча, Т. Скуміна-Тышкевіча, Я. Кішкі, Т. Дубровы, Т. Ляцкага, Багдана Фурсавіча Шчыта, Ф. Невяроўскага, Мікалая, Крыштофа і Альбрыхта Радзівілаў) [1, с. 208 – 209].

Высновы. Сярод таварышаў былі прадстаўнікі ўсіх народаў Рэчы Паспалітай і еўрапейскія наёмнікі, галоўнай матывацыяй службы якіх былі кліентальныя абавязкі і ўзнагароджанне за службу ад скарба ВКЛ і караля Рэчы Паспалітай. Акрамя шляхты ВКЛ і Польшчы ў войску шматлікім было прадстаўніцтва татараў ВКЛ, Інфлянцкіх немцаў, прускіх і рускіх тэрыторый Польскага каралеўства і еўрапейскіх наемнікаў. Адзначым, што пасля завяршэння кампаніі 1609 года ў Інфлянтах засталася кавалерыя

і выбранцы з ВКЛ, а таксама аплочаныя Жыгімонтам Вазам польскія і нямецкія найманыя драбы. Этнічна польскія ваяводствы прадстаўлены ў асабістым складзе войска ў выглядзе асобных коп'яў начале з таварышамі, з якімі адбываўся асобны разлік у межах рот, але найбольш значныя сумы выплочваліся скарбам менавіта ротмістрам і паручнікам – прадстаўнікам ВКЛ, што азначае большы ўдзел у баявых дзеяннях шэраговай шляхты ВКЛ, якая не ўтварала асобных почнаў і не была таварышамі. Вялікая колькасць польскіх таварышаў у роце Я.К. Хадкевіча тлумачыцца тым, што яны служылі тут у якасці валанцёраў і выконвалі ваенную павіннасць у складзе Інфлянцкай земскай службы, якую ён узначальваў як гетман ВКЛ і адначасова Інфлянцкі адміністратар. Паводле сацыяльнага становішча ротмістры і таварышы ў Інфлянцкай групоўцы былі прадстаўнікамі знакамітых шляецкіх радоў ВКЛ, палякі тут былі сярэдняй і малой заможнасці, пераважна звязаныя абавязкамі інфлянцкай земскай службы, ці наёмнікамі на службе ВКЛ. Такім чынам, можна з вялікай доляй упэўненнасці абвергнуць ранейшае адназначнае аднясенне інфлянцкай вайны 1605 – 1609 гадоў выключна да перамог «этнічна польскай» гусарыі і сцвердзіць аб пераважаючай ролі Вялікага княства Літоўскага ў забеспечэнні фінансамі і людскімі рэсурсамі правядзення ваенных кампаній Рэчы Паспалітай у Інфлянтах у 1605 – 1609 гады. Па этнічным і інстытуцыянальных маркерах большасць войска ў Інфлянтах 1605 – 1609 гадоў належала ВКЛ.

ЛІТАРАТУРА

1. Naruszewicz, A. Historyja J.K. Chodkiewicza Wojewody wileńskiego hetmana WXL / A. Naruszewicz. – Warszawa: drukarnia № 645 przy Nowolipiuju, 1805. – T. 1. – 450 s.
2. Śliwiński, A. Jan Karol Chodkiewicz hetman wielki litewski / A. Śliwiński. – Warszawa : wydawnictwo M. Arcta, 1922. – 170 s.
3. Davies, N. Europa: rozprawa historyka z historią / N. Davies. – Kraków: Znak, 2004. – 1406 s.
4. Filipczak-Kocur, A. Poland-Lithuania before partition / A. Filipczak-Kocur // The rise of the fiskal state in Europe, c. 1200 – 1815 / ed. by R. Bonney. – New York – Oxford: University Press, 1999. – P. 443 – 479.
5. Расійская Нацыянальная бібліятэка ў Пецярбургу (РНБ). – Фонд. 974. – Воп. 2. – Аўтографы П.П. Дуброўскага (Аўт.) 63/2, № 38. Верыфікацыя справаздачы (лічбы), якія рабіў Яраш Валовіч у Варшаве на сойме 30 сакавіка 1613 г.
6. Якубаў, В.У. Першыя канфедэрацыі войска Вялікага княства Літоўскага і іх уплыў на сітуацыю ў Вялікім княстве Літоўскім у 1604 – 1608 гадах / В.У. Якубаў // Веснік Полац. дзярж. ун-та. Сер А. Гуманітарныя навукі. – 2008. – № 7 – С. 34 – 44.
7. Filipczak-Kocur, A. Skarb Litewski za pierwszych dwu Wazów 1587 – 1648 / A. Filipczak-Kocur. – Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1994. – 120 s.
8. Ліст Я.К. Хадкевіча да жонкі (Соф'і Мялецкай) ад 06.08.1607 з Рыгі // Chomętowski W. Korespodencye Jana Karola Chodkiewicza. – Warszawa: drukarnia Jana Jaworskiego, 1875. – S. 38.
9. Wisner, H. Litwa wobiec rokoszu (1606 – 1607) / H. Wisner // Kwartalnik Historysczny. – Warszawa: Instytut historii PAN, 1972. – T. 1. – S. 278 – 298.
10. Адказ Яго каралеўскай міласці (ЯКМ) ад жаўнераў, якія ў Берасці знаходзяцца ў год 1607 // BCz. (Бібліятэка князёў Чартарыйскіх). – Rkps 103. – № 216.
11. Ліст Жыгімонта Вазы да Мікалая Зяновіча, старасты чачэрскага і прапойскага ад 23.03.1607 з Кракава // BCz. – Rkps. 103. – № 22.
12. Biblioteka ks. Czartoryjskich w Krakowie (BCz.). – Rkps. 103. – № 259. Liczba Jmci pana podskarbiego J. Wołłowicza podatków WXL 1607 r. z resztą po sejme Warszawskim 1606 r. /9/9/.
13. Niesiecki, K. Herbarz polski: w X t. / K. Niesiecki. – wydany przez J. Nep. Bobrowicza. – Lipsk: nakladem i drukem Breitkopfa i Haertela, 1841. – T. V. – 476 s.
14. Niesiecki, K. Herbarz polski: w X t. / K. Niesiecki. – wydany przez J. Nep. Bobrowicza. – Lipsk: nakladem i drukem Breitkopfa i Haertela, 1841. – T. VIII. – 652 s.
15. Biskupstwo Wileńskie od ego założenia aż do dni obecnych, zawerające dzieje i prace biskupów i duchoweństwa djecezji wileńskiej, oraz wykaz kościołów, kliasztorów, szkół i zakładów dobroczynnych i spolecznych / opracował ks. Jan Kurczewski nakladem i drukem Józefa Zawadzkiego Wilno, 1912. – 614 c.
16. Bonecki, A. Herbarz Polski. Cz.1. Wiadomości historyczno-geneologiczne o rodach szliacheckich / A. Bonecki. – Warszawa: G. Gebathner i Wolf, 1906. – T. IX. – 400 s.
17. Uruski, S. Rodzina. Herbarz szliachty polskiej / S. hrabia Uruski, A. Kosiński, A. Włodarski. – Warszawa: skład główny Gebethnera i Wolffa, 1915. – T. IX. – 388 s.
18. Niesiecki, K. Herbarz polski: w X t. / K. Niesiecki. – wydany przez J. Nep. Bobrowicza. – Lipsk: nakladem i drukem Breitkopfa i Haertela, 1845. – T. X. – 202 s.
19. Niesiecki, K. Herbarz polski: w X t. / K. Niesiecki. – wydany przez J. Nep. Bobrowicza. – Lipsk: nakladem i drukem Breitkopfa i Haertela, 1842. – T. IX. – 468 s.
20. Чарняўскі, Ф.І. Ураднікі Менскага ваяводства: біяграф. даведнік / Ф.І. Чарняўскі. – Мінск: Олдеран, 2007. – Вып. 1. – 224 с.

21. Niesiecki, K. Herbarz polski: w IX t. / K. Niesiecki. – wydany przez J. Nep. Bobrowicza. – Lipsk: nakladem i drukem Breitkopfa i Haertela, 1839. – T. IV. – 518 s.
22. Dziaduliewicz, S. Herbarz rodzin tatarskich w Polsce / S. Dziaduliewicz. – Wilno: Skład główny w polskim Antykwarjace naukowym Heronima Wildera, 1929. – 496 s.
23. Uruski, S. Rodzina. Herbarz szliachty polskiej / S. hrabia Uruski, A. Kosiński, A. Włodarski. – Warszawa: Skład główny Gebethnera i Wolffa, 1910. – T. VII. – 388 s.
24. Archiwum Glówne Akt Dawnich (AGAD) w Warszawie. – ASK (Akty Skarbowych Komisję) II. – Sygnatura (Воп.) 39. – № 110. Выпіска грошай, якія ўзялі жаўнеры Інфлянцкага войска ў Рызе 1609 г.
25. Uruski, S. Rodzina. Herbarz szliachty polskiej / S. hrabia Uruski, A. Kosiński, A. Włodarski. – Warszawa: Skład główny Gebethnera i Wolffa, 1909. – T. VI. – 392 s.
26. AGAD. – ASK II. – sygn. 36. – № 305. Разлік з удзельнікамі Інфлянцай экспедыцыі 1603 г.
27. Uruski, S. Rodzina. Herbarz szliachty polskiej / S. hrabia Uruski, A. Kosiński, A. Włodarski. – Warszawa: Skład główny Gebethnera i Wolffa, 1907. – T. IV. – 400 s.
28. Wijuk Kojałowicz, W. Herbarz Rycerstwa Wielkiego Xęstwa Litewskiego. Tak zwany Compendium / W. Wijuk Kojalowicz. – Kraków: w drukarni „Czasu”, 1897. – 527 s.
29. Niesiecki, K. Herbarz polski: w IX t. / K. Niesiecki. – wydany przez J. Nep. Bobrowicza. – Lipsk: nakladem i drukem Breitkopfa i Haertela, 1841. – T. VI. – 588 s.
30. Bonecki, A. Herbarz Polski. Cz.1. Wiadomości historyczno–geneologiczne o rodach szliacheckich / A. Bonecki. – Warszawa: G. Gebathner i Wolf, 1913. – T. XVI. – 281 s.
31. Niesiecki, K. Herbarz polski: w IX t. / K. Niesiecki. – wydany przez J. Nep. Bobrowicza. – Lipsk: nakladem i drukem Breitkopfa i Haertela, 1839. – T. III. – 476 s.
32. AGAD. – ASK II. – sygn. 37. Выплата войску ў Інфлянтах 1603 – 1604 г.
33. Bonecki, A. Herbarz Polski. Cz.1. Wiadomości historyczno-geneologiczne o rodach szliacheckich / A. Bonecki. – Warszawa: G. Gebathner i Wolf, 1908. – T. VII. – 396 s.
34. Bonecki, A. Herbarz Polski. Cz.1. Wiadomości historyczno–geneologiczne o rodach szliacheckich / A. Bonecki. – Warszawa: G. Gebathner i Wolf, 1900. – T. II. – 396 s.
35. Niesiecki, K. Herbarz polski: w X t. / K. Niesiecki. – wydany przez J. Nep. Bobrowicza. – Lipsk: nakladem i drukem Breitkopfa i Haertela, 1839. – T. II. – 390 s.
36. Bonecki, A. Herbarz Polski. Cz.1. Wiadomości historyczno-geneologiczne o rodach szliacheckich / A. Bonecki. – Warszawa: G. Gebathner i Wolf, 1906. – T. X. – 281 s.
37. AGAD. – ASK II. – Sygn. 37. – № 232. Распісанне гатовых грошаў, выдадзеных гетманам ВКЛ панам жаўнерам па іх рэкагніцыі.
38. Радаман, А. Земскія ўраднікі Полацкага ваяводства / А. Радаман, В. Галубовіч, Д. Вільмас // Полацкія гістарычныя запіскі. – 2004. – Т. І. – S. 73 – 80.
39. Niesiecki, K. Herbarz polski: w X t. / K. Niesiecki. – wydany przez J. Nep. Bobrowicza. – Lipsk: nakladem i drukem Breitkopfa i Haertela, 1841. – T. VII. – 582 s.
40. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі (НГАБ). – Фонд. КМФ – 18. – Воп. 1. – Спр. 85, арк. 429. Прывілей Марку Велямоўскаму на ўладанні ў Віцебскім ваяводстве ў Лужэснянскай воласці: Кучына, Жэчалава, Данілаўшчызна, Сухое ад 21.04.1606 г.
41. Uruski, S. Rodzina. Herbarz szliachty polskiej / S. hrabia Uruski, A. Kosiński, A. Włodarski. – Warszawa: Skład główny Gebethnera i Wolffa, 1914. – T. XIV. – 384 s.
42. Bonecki, A. Herbarz Polski. Cz.1. Wiadomości historyczno-geneologiczne o rodach szliacheckich / A. Bonecki. – Warszawa: G. Gebathner i Wolf, 1905. – T. VIII. – 396 s.
43. Uruski, S. Rodzina. Herbarz szliachty polskiej / S. hrabia Uruski, A. Kosiński, A. Włodarski. – Warszawa: Skład główny Gebethnera i Wolffa, 1914. – T. VII. – 380 s.
44. Uruski, S. Rodzina. Herbarz szliachty polskiej / S. hrabia Uruski, A. Kosiński, A. Włodarski. – Warszawa: Skład główny Gebethnera i Wolffa, 1915. – T. XII. – 382 s.
45. AGAD. – ASK II. – sygn. 37 № 244. Адпраўка харчавання са скарбу праз Ханса Фрыдрыха (1604 г.)
46. Uruski, S. Rodzina. Herbarz szliachty polskiej / S. hrabia Uruski, A. Kosiński, A. Włodarski. – Warszawa: Skład główny Gebethnera i Wolffa, 1914. – T. XI. – 382 s.
47. Сагановіч, Г.М. Войска Вялікага княства Літоўскага ў XVI – XVII стст. / Г.М. Сагановіч. – Мінск: Навука і тэхніка, 1994. – 78 с.
48. РНБ. – Фонд. 974. – Воп. 2. – Аўт. 63/1, № 6. Прыпаведны ліст п. Яну Гратусу графу з Тарнава на 100 коней гусарскіх ад 20.06.1600 г., Варшава.
49. РНБ. – Фонд. 974. – Воп. 2. – Аўт. 63/1, № 55. Прыпаведны ліст Яну Сапезе на дзве гусарская роты па 100 і адну казацкую ў 50 коней па 18 злотых на гусарскі і 15 злотых на казацкі конь. Дадзена 16 студзеня 1601 г. у Радошыцах.
50. РНБ. – Фонд. 974. – Воп. 2. – Аўт. 63/1, № 11. Прыпаведны ліст Андрэю Озмееўскаму на 100 пешых ад 30.04.1600 г., Варшава.

Паступіў 05.01.2009